СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ” – Свищов
Факултет „Производствен и търговски бизнес”
Катедра „Икономика и управление на туризма”

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНОПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

ТУРИЗМЪТ В НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

Сборник с доклади

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2019

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ

Почетен председател:
доц. д-р Иван Марчевски – Ректор на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов

Председател:
доц. д-р Петя Иванова
Членове:
проф. д-р Марияна Божинова
проф. д.и.н. Милко Палангурски
доц. д-р Мариана Янева
доц. д-р Тихомир Личев
гл. ас. д-р Любка Илиева
гл. ас. д-р Любомира Тодорова
гл. ас. д-р Павлин Павлов

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
проф. д-р Марияна Божинова – (България)
Членове:
проф. д-р Лариса Корганашвили (Грузия)
проф. д-р Алфред А. Розенблум (САЩ)
проф. д-р Алфонсо Варгас (Испания)
доц. д-р Петя Иванова (България)
доц. д-р Мариана Янева (България)
доц. д-р Татяна Манастерска (Полша)
доц. д-р Ю-Чен Чанг (Тайван)
доц. д-р Сергей Илькевич (Русия)
доц. д-р Насирли Бейтулла (Азербайджан)

Технически секретар – Емилия Станева

ISBN 978-954-23-1764-7

СЪДЪРЖАНИЕ

Доц. Петя Иванова
Вместо предговор 9

Пленарен доклад
Проф. М. Божинова
АКТУАЛНИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ И БЪЛГАРСКАТА ПРОЕКЦИЯ 13

ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТ И ИНОВАЦИИ

Prof. Andrey Zahariev, Assoc. Prof. Stoyan Prodanov, Head Assist. Prof. Emil Tsanov, PhD, Assist. Prof. Stefan Prodanov, PhD; Mariana Moneva-Dauo, Phd Student
PROJECT NOVAE AND INTERREG PROGRAMME – A NEW APPROACH FOR DEVELOPMENT OF THE LOWER DANUBE TOURIST DESTINATION 27

Доц. д-р Петя Иванова, докторант Симеон Симеонов
ХАРАКТЕРИСТИКА НА ТУРИСТА, ПРАКТИКУВАЩ КУЛИНАРЕН ТУРИЗЪМ 36

Доц. д-р Иванка Николова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАРАСТВАНЕ НА ПРИХОДИТЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО 45

Доц. д-р Снежинка Кадиева
НЯКОИ НОВИ КОНЦЕПЦИИ ЗА ХОТЕЛИТЕ НА БЪДЕЩЕТО 53

Доц. д-р Ваня Василева, Йорданка Марчева
СЪВРЕМЕННИ ОСОБЕНОСТИ В РАЗВИТИЕТО НА РЕСТОРАНТЬОРСТВОТО В КИПЪР 62

Доц. д-р Снежана Иванова, Александрина Енева
ИНОВАЦИИТЕ В НОВИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СВЯТ 70

Доц. д-р Катя Илиева
РЕСУРСИТЕ НА СОЛЕНИТЕ ЕЗЕРА В АКВАТОРИЯТА НА БУРГАС И РОЛЯТА ИМ В РАЗВИТИЕТО НА АЛТЕРНАТИВНИ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ В РЕГИОНА 81

Гл. ас. д-р Любка Илиева
ИЗСЛЕДВАНЕ НА ИНСТРУМЕНТИТЕ ЗА ВЪЗДЕЙСТВИЕ
ВЪРХУ ИМИДЖА НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ 91

Доктор Никола Гайдаров, докторант Ралица Георгиева
СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ПРОДУКТИ НА ТУРОПЕРАТОРИТЕ
ПО ДЕЛОВИ И ХАЗАРТЕН ТУРИЗЪМ 98

Ст. преп. Маргарита Панчева
С ГРИЖА ЗА КЛИЕНТА ПРИ ПОДГОТОВКАТА И ПРОВЕЖДАНЕТО
НА ОРГАНИЗИРАНИ ОБИКОЛНИ ПЪТУВАНИЯ ИЗ БЪЛГАРИЯ,
ПРЕДНАЗНАЧЕНИ ЗА ФРЕНСКИ ТУРИСТИ.....108

Преп. д-р Севджан Сабриева
СЪВРЕМЕННО СЪСТОЯНИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКАТА
ИНФРАСТРУКТУРА В ЮГОЗАПАДЕН РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ 117

Докторант Данаил Алеков
ДИНАМИЧНИ И СТАЦИОНАРНИ ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОГРАМИ.....124

Докторант Илиян Дуков
ДЕТЕРМИНАНТИ НА ПОТРЕБИТЕЛСКОТО ТЪРСЕНЕ НА
ОРГАНИЗИРАНИ ЕДНОДНЕВНИ ПЕШЕХОДНИ ЕКСКУРЗИИ.....133

Mohamed Mostafa Albaz
THE ROLE OF SMART HUMAN RESOURCES IN IMPROVING THE
EFFICIENCY OF LOGISTICS INVESTMENT IN SMEs 141

ТУРИСТИЧЕСКИ БИЗНЕС И ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО

Доц. д-р Генка Рафаилова
ВЗАИМОВРЪЗКА МЕЖДУ КРЕАТИВНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО
И ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ 151

Доц. д-р Мария Станкова
ВЪЗМОЖНОСТИ НА ИНДУСТРИЯТА НА ТУРИЗМА ЗА СОЦИАЛНО
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО 161

Доц. д-р Еленита Великова
АНАЛИЗ НА ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ЗА УДЪЛЖАВАНЕ НА СЕЗОНА
В БЪЛГАРСКИТЕ ТУРИСТИЧЕСКИ КУРОРТИ.....169

Gordana Stojmenović, проф. д-р Любчо Варамезов
ОПИТЪТ НА СРЪБСКИТЕ ПРОИЗВОДСТВЕНИ КОМПАНИИ
В LEAN ПРОИЗВОДСТВОТО.....179

Доц. д-р Светослав Илийчовски, доц. д-р Ася Панджерова
СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НЕОБХОДИМИТЕ ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ КОМПЕТЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ЖЕНСКО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В ИТАЛИЯ, АНГЛИЯ И БЪЛГАРИЯ 187

Гл. ас. д-р Галя Кушева
АНАЛИЗ НА ДЕЙНОСТТА НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ В КУРОРТЕН КОМПЛЕКС ПАМПОРОВО ПРЕЗ ЗИМНИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СЕЗОН ЗА ПЕРИОДА 2017-2019 г. 195

Гл. ас. д-р Венцислав Перков
ДИНАМИКА НА СЕЗОННОСТТА В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС 203

Гл. ас. д-р Илияна Кръстева
ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 211

Гл. ас. д-р Цветелина Кабакчиева
ИНОВАТИВНОСТ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ФИРМИ 218

Ас. д-р Любомира Тодорова
ПРОЯВЛЕНИЕ НА СИВАТА ИКОНОМИКА В ТУРИСТИЧЕСКИЯ СЕКТОР НА Р. БЪЛГАРИЯ 227

Ас. д-р Павлин Павлов
ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ВИНЕНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 234

Ас. д-р Пламен Петров
ДИНАМИКА В РАЗВИТИЕТО НА ТУРИЗМА В БЪЛГАРИЯ – ТЕНДЕНЦИИ ЗА ПЕРИОДА 2014 – 2019 ГОДИНА 241

Асен Божиков
КИБЕРАТАКИТЕ – СЪЩЕСТВЕНО ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО ПРЕД ХОТЕЛИТЕ В ДИГИТАЛНАТА ЕРА 248

Докторант Таня Рисемова
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКИ ОБЩИНИ ПО ТЕЧЕНИЕТО НА ДОЛЕН ДУНАВ 256

Докторант Жаклин Коен
ПРОЦЕСНО УПРАВЛЕНИЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО ЗА УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ ОПЕРАЦИИТЕ В ПРЕДЕН ОФИС 264

Докторант д-р Владимир Бойчев
МЕДИЦИНСКИ ИЛИ МЕДИКАМЕНТОЗЕН ТУРИЗЪМ – ВЪЗМОЖНОСТИ И ПЕРСПЕКТИВИ 272

Докторант Зорница Златанова
МАРКЕТИНГОВИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ ОЦЕНКА НА ТУРИСТИЧЕСКИ КОМПАНИИ, ОТНОСНО ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ИНТЕРНЕТ МАРКЕТИНГА 281

ФИНАНСОВИ, ОТЧЕТНИ, ЗАСТРАХОВАТЕЛНИ И СОЦИАЛНИ ВЪПРОСИ НА ТУРИЗМА

Доц. д-р Людмил Найденов, гл. ас. д-р Марияна Павлова-Бънова
МЕСТНИ ДАНЪЦИ И ЕФЕКТИВНОСТ НА ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС 291

Доц. д-р Маргарита Шопова
СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА РЕГИОНАЛНИТЕ РАЗЛИЧИЯ В ДЕЙНОСТТА НА МЕСТАТА ЗА НАСТАНЯВАНЕ НА ТУРИСТИ 301

Доц. д-р Галя Иванова - Кузманова
ПРОБЛЕМИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ НА РАЗХОДИТЕ ЗА БЕЗПЛАТНА ХРАНА В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 311

Ас. д-р Йордан Стефанов Йорданов
ПРОБЛЕМИ ПРИ ПЕНСИОННОТО ОСИГУРЯВАНЕ НА ЗАЕТИТЕ В ТУРИЗМА 318

Изследовател д-р Александрина Александрова АНАЛИЗ НА БАЗИСНИ ПОКАЗАТЕЛИ ОТНОСНО ТУРИЗМА В СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ 326

Докторант Росен Колев
НЕОБХОДИМОСТ ОТ НОВИ ПОДХОДИ ПРИ КАЛКУЛИРАНЕТО НА СЕБЕСТОЙНОСТТА 334

Докторант Димчо Шопов
ВЛИЯНИЕ НА ВИСОКАТА ДЪРЖАВНА ЗАДЛЪЖНЯЛОСТ ВЪРХУ ТУРИСТИЧЕСКАТА ИНДУСТРИЯ НА СТРАНИТЕ ОТ ЕС 342

Докторант Борислава Славова-Петкова
СОЦИАЛЕН ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 351

МАРКЕТИНГОВИ, ТЪРГОВСКИ И УПРАВЛЕНСКИ АСПЕКТИ НА ТУРИЗМА

Проф. д-р Светла Ракаджийска
СИМВОЛИКА И КОМУНИКАЦИЯ ЗА ПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ.....359

Проф. д-р Стоян Маринов, д-р Галина Илиева
ТУРИСТИЧЕСКО ТЪРСЕНЕ НА ОБЩИНА НЕСЕБЪР КАТО ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ.....368

Доц. д-р Иван Марчевски, доц. д-р Ваня Григорова
МАРКЕТИНГОВИТЕ МРЕЖИ ОТ ФИРМИ – СЪВРЕМЕННА ТЕНДЕНЦИЯ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО В БЪЛГАРИЯ 375

Assoc. Prof., PhD Tatiana Manasterska, The President Stanislaw Wojciechowski
MANAGING AND MEETING THE DEMANDS OF OLDER TOURIST MARKET.....384

Доц. д-р Галина Захариева
ПРИНОС НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ УСЛУГИ ЗА РАЗВИТИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА 390

Доц. д-р Искра Пантелеева
СТРАТЕГИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ТУРИЗМА – НЯКОИ МЕТОДИКО-ОРГАНИЗАЦИОННИ ВЪПРОСИ..398

Доц. д-р Мариана Янева, доц. д-р Николай Цонев
КОНСУЛТАНТСКА ОЦЕНКА НА ПОТЕНЦИАЛА ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИ РАЙОН 404

Доц. д-р Соня Алексиева, Росен Петков
КОНКУРЕНТНО ПРЕДИМСТВО НА УСТОЙЧИВОТО ХРАНЕНЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО – ПОТРЕБИТЕЛСКИ ПОЛЗИ, ПРОБЛЕМИ И ТЕНДЕНЦИИ.....414

Доц. д-р Иван Желев
ВЗАИМООТНОШЕНИЯ НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ ПРИ ФАСИЛИТИ МЕНИДЖМЪНТА НА ХОТЕЛИТЕ В БЪЛГАРИЯ.....423

Доц. д-р Пенка Горанова
КОНЦЕПЦИЯ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ХОТЕЛСКИ КОМПЛЕКС.....431

Доц. д-р Анатолий Асенов, докторант Зорница Крумова
ПРОБЛЕМИ И ПРЕДИЗВИКАТРЕЛСТВА И ПРЕД ЛИДЕРСТВОТО В ТУРИСТИЧЕСКИЯ СЕКТОР.....439

Гл. ас. д-р Емил Николов
ПОЗИТИВНИ ЕФЕКТИ ОТ ИНТЕГРИРАНЕТО НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ ТУРИСТИЧЕСКАТА ИНУДСТРИЯ НА БЪЛГАРИЯ 447

Гл. ас. д-р Маргарита Мишева
ЕЛЕКТРОННА ТЪРГОВИЯ В ТУРИЗМА – ПРОБЛЕМИ, ТЕНДЕНЦИИ, ПЕРСПЕКТИВИ.....454

Гл. ас. д-р Надежда Веселинова
ГЪВКАВОТО ЛИДЕРСТВО – ФАКТОР ЗА УСПЕШНИ ПРОЕКТИ В ТУРИЗМА 462

Гл. ас. д-р Зоя Иванова
ФОРМИРАНЕ ПОВЕДЕНИЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ 468

Гл. ас. д-р Милен Динков
СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДЕСТИНАЦИИ.....475

Гл. ас. д-р Галя Георгиева, гл. ас. д-р Иван Маринов
ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА МЕЖДУНАРОДНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ.....483

Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов
ТЕОРЕТИЧНИ МОДЕЛИ ЗА ОЦЕНКА НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ТУРИСТИЧЕСКАТА ДЕСТИНАЦИЯ.....491

Гл. ас д-р Светослав Калейчев
ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА ПОЛОЖИТЕЛНОТО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ МЕЖДУ РОБОТИЗАЦИЯТА И ТУРИСТИЧЕСКИЯ МАРКЕТИНГ.....499

Ас. д-р Бойчо Бойчев
ОРГАНИЗАЦИОННО-УПРАВЛЕНСКИ СТРУКТУРИ В ТУРИСТИЧЕСКИЯ БИЗНЕС 507

Доктор Веселина Портарска
МОДЕЛ ЗА УПРАВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НА РАЙОН РИЛА-ПИРИН, С ЛОКАЦИЯ БАНСКО 515

Докторант Александър Димитров
ПРЕДИМСТВА НА МОБИЛНАТА ТЪРГОВИЯ (M-COMMERCE) В СЪВРЕМЕННОТО ХОТЕЛИЕРСТВО.....525

Д-р Мирослав Кръстев, ас. д-р Калоян Цветков
ОЦЕНКА НА ПОТРЕБИТЕЛСКИТЕ НАГЛАСИ ПРИ ПОСЕТИТЕЛИТЕ НА НЕДВИЖИМИ КУЛТУРНИ ЦЕННОСТИ.....534

Докторант Кристина Георгиева
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПОЗИЦИОНИРАНЕТО НА ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ БЪЛГАРИЯ.....543

Докторант Йоана Огнянова
ВЛИЯНИЕ НА БРАНДИНГА НА КУЛИНАРНАТА ДЕСТИНАЦИЯ ВЪРХУ МОТИВАЦИЯТА НА ТУРИСТИТЕ.....551

Докторант Ирина Карадакова
ИЗМЕРЕНИЯ НА ЛОЯЛНОСТТА В ТУРИЗМА.....557

Докторант Ивайло Иванов
АКТУАЛНИ ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА ХОТЕЛСКИТЕ ОНЛАЙН РЕЗЕРВАЦИОННИ СИСТЕМИ.....566

Докторант Нина Костадинова
ЛИДЕРЪТ – КЛЮЧОВ ФАКТОР ЗА ЕФЕКТИВНОСТ НА ЕКИПНАТА РАБОТА В ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ.....575

ПРАВНИ, ИСТОРИЧЕСКИ И КУЛТУРНИ ИЗМЕРЕНИЯ НА ТУРИЗМА

Проф. д-р Таня Парушева
ОПАЗВАНЕ И СЪХРАНЯВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ НА КУЛТУРНИЯ ТУРИЗЪМ ЗА БЪДЕЩЕТО.....583

Доц. д-р Тихомир Личев
РАЗВИТИЕ НА КУЛТУРНИЯТ И КУЛТУРНО ПОЗНАВАТЕЛЕН ТУРИЗЪМ ПО ДУНАВСКОТО КРАЙБРЕЖИЕ.....589

Доц. д-р Милена Стоянова, доц. д-р Ивайло Владев
СКАЛНИТЕ МАНАСТИРИ В СЕВЕРОИЗТОЧНА БЪЛГАРИЯ КАТО ТУРИСТИЧЕСКИ ОБЕКТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА КУЛТУРЕН И РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ.....597

Доц. д-р инж. Стойна Цвяткова, маг. Емилия Маринова
ПОТРЕБИТЕЛСКО ТЪРСЕНЕ И НЕОБХОДИМОСТ ОТ СЪЗДАВАНЕ НА ИНОВАТИВЕН МОДЕЛ ЗА ИНТЕГРИРАН ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТ В СВИЩОВ, С ЕЛЕМЕНТИ НА КУЛТУРЕН, ДУХОВЕН И РЕЛИГИОЗЕН ТУРИЗЪМ.....605

Dr. Mahmoud Khalifa, Assoc. Prof
THE ANALYSES OF PUBLIC POLICIES FOR THE REVITALIZATION OF THE TOURISM SECTOR IN EGIPT AFTER THE 30th OF JUNE REVOLUTION....614

Д-р Константин Григоров
МЕСТНИ ОРГАНИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ТУРИЗМА И ТЕХНИТЕ КОМПЕТЕНЦИИ 620

ПРОСТРАНСТВЕНИ И ЕКОЛОГИЧНИ ВЪПРОСИ НА ТУРИЗМА

Проф. д-р Константин Калинков
ОСНОВА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТЕРИТОРИЯТА НА БЪЛГАРСКИТЕ ЧЕРНОМОРСКИ КУРОРТИ 629

Доц. д-р Петя Иванова
УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА ЧРЕЗ РЕАЛИЗИРАНЕ НА ПРОЕКТИ 640

Доц. д-р Марина Николова
УСТОЙЧИВ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРСКИТЕ ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ И ТЕРИТОРИИ 651

Доц. д-р Иван Килимперов, доц. д-р Красимир Александров
ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕЧКИ ПРЕД РАЗВИТИЕТО НА СПЕЦИАЛИЗИРАНИ ВИДОВЕ ТУРИЗЪМ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ТУРИСТИЧЕСКИ РАЙОН „ТРАКИЯ“ 658

Гл. ас. д-р Нели Веселинова, проф. д-р Веселин Бояджиев
ТУРИЗЪМ, РУРАЛИЗЪМ И ДЕМОГРАФСКАТА КАТАСТРОФА 664

Гл. ас. д-р Румен Недков
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗМА В ОБЩИНА СВОГЕ 673

Гл. ас. д-р Явор Станев
РАЗВИТИЕ НА ИНДУСТРИАЛНИЯ СЕКТОР ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ЖИВУЩИТЕ В КРАЙДУНАВСКИЯ РЕГИОН 680

Докторант Иво Балевски
СЕЛСКИЯТ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ - ЕДНА РАЗЛИЧНА ГЛЕДНА ТОЧКА....686

Докторант Владо Божилов
ДОБРИ ПРАКТИКИ В „ЗЕЛЕНА“ ПОЛИТИКА В ХОТЕЛИЕРСТВОТО..693

ИЗСЛЕДВАНИЯТА И ПРЕПОДАВАНЕТО В ОБЛАСТТА НА ТУРИЗМА

Доц. д-р Александр Аверин
DIGITAL-СТРАТЕГИИ ПРОДВИЖЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ПРОГРАММ ПОДГОТОВКИ КАДРОВ ИНДУСТРИИ СПОРТА И ТУРИЗМА 703

Старший преподаватель Юлия Иванова
ОСОБЕНОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ИМИДЖА И ПРОДВИЖЕНИЯ УНИВЕРСИТЕТОВ ТУРИСТКОГО ПРОФИЛЯ НА МЕЖДУНАРОДНОМ РЫНКЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ 711

Доц. д-р Ирена Емилова
МЕТОДЪТ „АНАЛИЗ НА СЛУЧАЙ“ ПРИ ПОДГОТОВКАТА ПО ДИСЦИПЛИНАТА „ЕКОТУРИЗЪМ И ИНФРАСТРУКТУРА“..... 719

Докторант Стилияна Басмаджиева
РАЗРАБОТВАНЕ НА МЕТОДОЛОГИЧНА РАМКА ЗА АНАЛИЗ НА МАКРОУПРАВЛЕНИЕТО НА ЗДРАВНИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ 724

Жилкова Ю. В., Макаренко З. В.
К ВОПРОСУ ОБ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ЗНАЧЕНИИ ЭКСКУРСИИ 734

СТУДЕНТСКИ НАУЧНИ ДОКЛАДИ

Магистър Невена Руменова Лясковa
МУЗЕИТЕ НА ВЕЛИКО ТЪРНОВО - ОТ МИНАЛОТО ДО НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ..... 749

Бакалавър, Анжелина Василева
РАЗКРИВАНЕ НА ПОТЕНЦИАЛ ЗА ТУРИСТИЧЕСКИ АТРАКЦИИ В ПРИРОДНО-КЛИМАТИЧНИТЕ И КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКИ ДАДЕНОСТИ НА ГРАД СВИЩОВ 755

Студент Петя Костова
ИКОНОМИКАТА НА ПРЕЖИВЯВАНИЯТА И НЕЙНОТО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ТУРИЗМА 762

Студент Фелия Попова
ПРИЛОЖЕНИЕ НА ДИГИТАЛНИЯ МАРКЕТИНГ В ТУРИЗМА..... 769

Студент Марта Лазарова
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВИ В ТУРИЗМА..... 776

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНОПРАКТИЧЕСКА
КОНФЕРЕНЦИЯ

ТУРИЗМЪТ В НОВОТО ХИЛЯДОЛЕТИЕ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ

Свищов, 11-12 октомври 2019 г.

Сборник с доклади

Конференцията е посветена на 10-годишнината от създаването на специалност „Икономика на туризма“ в Стопанска академия „Д. А. Ценов” – Свищов

ISBN 978-954-23-1764-7

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов”
Свищов, ул. Градево № 24

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА НАРАСТВАНЕ НА ПРИХОДИТЕ В ХОТЕЛИЕРСТВОТО

Доц. д-р Иванка Николова,
Университет за национално и световно стопанство,
катедра „Икономика на търговията“

Резюме: *В условията на интензивна конкурентна борба на съвременния туристически пазар, където предлагането превишава търсенето възниква въпросът как да се увеличат приходите от хотелиерките обекти. Докладът има за цел да представи състоянието и измененията в показателя „приходи от налична стая“ (revenue per available room - RevPAR), реализиран от местата за настаняване по области в страната през периода 2014-2018 г. Въз основа на проведения анализ се правят изводи, които могат да допринесат за вземането на адекватни управленски решения, свързани с повишаване приноса на сектор „Туризъм“ в икономиката на страната.*

Ключови думи*: хотелиерство, приходи от налична стая, заетост, приходи от една нощувка.*

Важна стратегическата цел за нашата страна е сектор „Туризъм“ да се превърне в структурообразуващ, с дял в брутния вътрешен продукт в размер на 12 – 18% (Иванова, 2015а). По данни от Министерството на туризма на Р България приходите от международен туризъм в текущата сметка на платежния баланс през 2016 г. възлизат на 3 283,7 млн. евро (Божинова, Тодорова, Павлова, Вълкова, 2018, с. 111-112). Най-общият показател, който разкрива приноса на всяка област за утвърждаването на сектор „Туризъм“ като значим при формиране на брутния вътрешен продукт в страната е „**приходи от нощувки**“, реализирани в местата за настаняване (табл. 1). През петгодишния период от 2014 до 2018 г., по данни от Националния статистически институт се наблюдава съществено увеличение в размера на общите приходи от нощувки в страната. По категоричен начин се отличават приходите от нощувки, реализирани в област Бургас, следвана от област Варна. На трето място по размер на приходите от нощувки е София-столица, а на четвърто Добрич. Налице е ясно разграничение по „приходи от нощувки“ между София-столица, трите области Бургас, Варна, Добрич, за които е типичен морския туризъм и всички останали области в страната.

Таблица 1. Основни показатели, характеризиращи дейността на местата за настаняване по области през 2014 и 2018 година

Области	Приходи от нощ. хил. лв.		Приходи от нал. стая лв. (RevPar)		Заетост %		Приходи от една нощ.	
	2014	2018	2014	2018	2014	2018	2014	2018
Благоевград	50107	70966	21,4	29,0	24,8	29,3	43,1	49,4
Бургас	350180	511441	45,6	57,2	52,4	54,3	43,5	52,6
Варна	223526	332941	41,9	50,9	42,0	43,9	49,8	58,0
Велико Търново	10464	13723	11,3	15,9	14,4	20,7	39,1	38,3
Видин	1830	2073	10,3	15,2	13,1	20,2	39,4	37,6
Враца	2199	2154	12,4	13,9	22,8	25,8	27,3	27,0
Габрово	5316	7223	9,0	12,4	15,6	19,5	28,7	31,9
Добрич	87316	133891	47,4	53,9	48,7	47,1	48,7	57,2
Кърджали	3068	2986	15,5	15,9	22,1	20,3	35,0	39,0
Кюстендил	4592	6486	9,4	12,3	16,0	17,2	29,4	35,7
Ловеч	7272	9568	11,0	14,8	16,9	20,1	32,4	36,8
Монтана	2034	2208	10,5	10,4	16,3	16,5	32,2	31,3
Пазарджик	21090	28678	28,6	37,7	30,5	41,0	46,8	46,0
Перник	798	982	6,7	11,6	13,1	18,3	25,6	31,7
Плевен	3784	3226	17,6	16,1	20,3	19,9	43,3	40,5
Пловдив	38114	50959	23,1	29,9	27,3	31,4	42,4	47,7
Разград	1251	1815	11,3	15,6	15,7	20,7	35,9	37,8
Русе	6260	8916	22,4	25,6	23,9	26,4	46,7	48,6
Силистра	1265	1269	11,0	13,5	14,3	16,7	38,6	40,4
Сливен	3507	3327	7,8	9,7	11,7	12,6	33,4	38,3
Смолян	22119	28777	13,2	15,5	16,9	19,5	38,9	39,7
София	19479	36314	16,6	27,3	23,8	30,3	34,8	45,0
София (столица)	109681	169670	51,9	77,8	36,1	44,8	71,9	86,9
Стара Загора	11774	13759	18,5	22,6	24,3	28,2	38,1	40,0
Търговище	2062	1825	13,0	16,0	20,8	18,0	31,3	44,4
Хасково	3730	5888	14,4	23,8	20,7	30,4	34,7	39,2
Шумен	2421	3102	9,7	11,3	16,7	15,3	29,1	36,9
Ямбол	3104	1536	23,1	12,6	35,2	16,3	32,9	38,7

Съгласно данните в табл. 1 се обособява втора група от области по размер на приходите от нощувки, която включва Благоевград, Пазарджик, Пловдив, София-област и в определена степен Смолян. Тази втора група от области има своето логично обяснение, тъй като в област Благоевград се намират Банско и Сандански, в Пазарджик водещ е Велинград, а в Смолян – Пампорово.

Акцентът на анализа е поставен върху измерителя „**приходи от налична стая**" (revenue per available room - RevPAR), придобил устойчивост и признание като оптималният инструмент за целите на сравнението в хотелиерската индустрия (Николова, 2016). Стойностите на този показател за областите в страната през 2018 г. са по-високи от тези през 2014 г., което следва да се оцени като положително явление. Изключение прави област Ямбол (вж. табл.1)..

Таблица 2. Топ 10 области по показателя „приходи от налична стая" (revenue per available room - RevPAR) през 2014 и 2018 г.

в лв.

Области	**2014 г.**	**Области**	**2018 г.**
София (столица)	51,9	София (столица)	77,8
Добрич	47,4	Бургас	57,2
Бургас	45,6	Добрич	53,9
Варна	41,9	Варна	50,9
Пазарджик	28,6	Пазарджик	37,7
Ямбол	23,1	Пловдив	29,9
Пловдив	23,1	Благоевград	29,0
Русе	22,4	София	27,3
Благоевград	21,4	Русе	25,6
Стара Загора	18,5	Хасково	23,8

Интерес представлява промяната в подреждането на областите по показателя „приходи от налична стая" (revenue per available room - RevPAR). Стойностите на „приходите от налична стая" могат да се управляват с помощта на различни инструменти като сегментиране на пазара, прогнозиране на търсенето, динамично ценообразуване, овърбукинг (Вараджакова, 2015, с.17). През периода 2014-2018 г. първото място се заема от София-столица, втора и трета позиция си разменят областите Бургас и Добрич (табл. 2). Кои са факторите, които обуславят установените стойности на приходите от налична стая ?

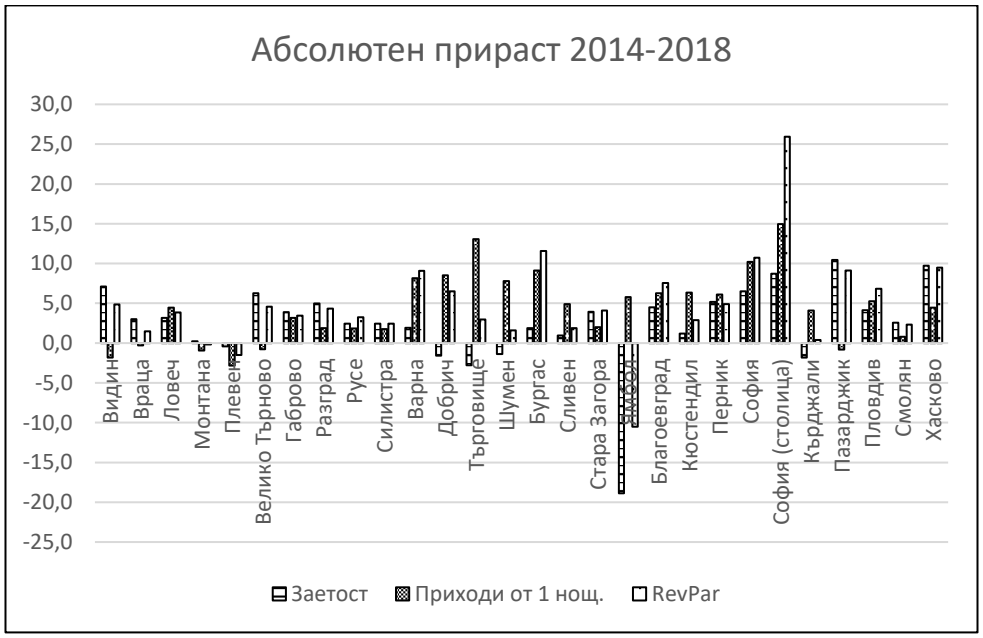
На първо място това е интензивният фактор „**заетост“** на леглата в местата за настаняване. “Показателят „заетост“ на легловата база като съотношение между реализираните нощувки и легладенонощията изразява степента на използването ѝ“ (Иванова, 2015b, с.5). Независимо, че морските курорти са с ясно изразена сезонност те се отличават с най-висока заетост на легловата база. “Цикличните промени в качествените характеристики на туристическите ресурси определят експлоатационния период на заведенията за пребиваване“ (Дъбева & Луканова, 2016, с. 35). Така например, за област Бургас са достигнати стойности на заетостта от 52.4 и 54.3 %, съответно през 2014 и 2018 година, за Добрич 48.7 и 47.1%, за област Варна 42.0 и 43.9% и София-столица 36.1 и 44.8% (табл. 1). Областите Благоевград, Враца, Пловдив, Русе и София-област постигат заетост между 20-30%, а останалите области в страната се характеризират с относителна ниска степен на заетост на леглата в местата за настаняване - между 10-20%. От казаното до тук може да се направи извода, че се наблюдава процес на диференциация по степента на заетост на легловата база по области в страната през периода 2014-2018 година.

Вторият интензивен фактор е „**приходи от една нощувка“**, който дава информация за среднодневната цена на една нощувка. София-столица отново заема първо място, с реализирани приходи от една нощувка в размер на 71.9 лв. и 86.9 лв. съответно през 2014 и 2018 г., следвана от областите Варна, Добрич, Бургас и Благоевград (табл. 1). Най-вероятно за това подреждане допринася структурата на местата за настаняване по тяхната категоризация. Както е известно цената на една нощувка и „поддържането на качество в туристическото предлагане е свързано с категоризирането на местата за настаняване“ (Илиева, 2018, с.340).

По данни на Националния статистически институт през 2018 г. с най-висок дял на легла във висококатегорийните места за настаняване - 43.8% се отличава област Бургас, следвана от област Варна – 23.2 %. В областите топ 10 по приходи от налична стая са концентрирани 75.6% от всички легла в местата за настаняване с 1 и 2 звезди, 84.6% от леглата в местата за настаняване в 3 звезди и 94.7% от леглата в места за настаняване с 4 и 5 звезди. Установено е, че „през 2016 г. в хотелите с 4-5 звезди са реализирани 66,2% от общия брой нощувки на чужди граждани и 31,5% на българи“ (Великова, 2018, с. 68).

Абсолютният прираст позволява да се получи ориентация относно приноса на измененията в размера на факторите „заетост“ и „приходите от една нощувка“ върху стойността на показателя „приходи от

налична стая“ (RevPar). Размерът на абсолютния прираст, реализиран през периода 2014-2018 г. за трите основни показателя – „заетост“, „приходи от една нощувка“ и „приходи от налична стая“ е представен на фиг. 2. София-столица се откроява с най-добри постижения в страната по отношение на показателя „приходите от налична стая“ (RevPar). През периода 2014-2018 г. той нараства с 25.9 лв., което се дължи на нарастване на „заетостта“ с 8.7 процентни пункта и нарастване на „приходите от една нощувка“ с 14.9 лв. (фиг. 1).

Фиг. 1. Абсолютен прираст на показателите „заетост“, „приходи от една нощувка“ и „приходи от налична стая“ (RevPar) по области през периода 2014-2018 г.

Втората позиция се заема от област Бургас с „приходи от налична стая“ (RevPar) в размер на 11.6 лв., който размер в най-голяма степен се обуславя от промяната в приходите от една нощувка с 9.1 лв., при прираст в заетостта едва от 1.9 процентни пункта. София-област се намира на трето място с абсолютен прираст от 10.7 лв. на приходите от налична стая, предизвикана от прираст в заетостта от 6.5 процентни пункта и 10.2 лв. приходи от една нощувка. И ако посочените до тук три области са регистрирали увеличение в размера на „приходите от налична стая“ (RevPar) основно и главно в резултат от увеличаването

на „приходите от една нощувка“, то следващите две области Хасково и Пазарджик се отличават с най-висок размер на абсолютния прираст в „заетостта“. Нещо повече, област Пазарджик се характеризира с най-голям абсолютен прираст в „заетостта“ от 10.4 процентни пункта, а в същото време „приходите от една нощувка“ намаляват с 0.8 лв.

В различните области има различни комбинации от стойности в абсолютните прирасти на „заетостта“, „приходите от една нощувка“ и „приходите от налична стая“. Трудно може да се определи промените в кой от двата фактора „заетост“ и „приходи от една нощувка“ обуславя по-големите промени в стойностите на „приходите от налична стая“ (RevPar). Анализът на данните показва, че в областите на нашата страна, през периода 2014-2018 г. протичат разнопосочни изменения в стойностите на трите показателя, които обуславя следните комбинации:

- положителни абсолютни прирасти в „заетостта“, „приходите от една нощувка“ и „приходите от налична стая“ – характерна комбинация за по-голямата част от областите в страната;
- положителни абсолютни прирасти в „заетостта“, отрицателни в „приходите от една нощувка“ и положителни в „приходите от налична стая“ – характерна комбинация за областите Видин и Велико Търново;
- отрицателен абсолютен прираст при „заетостта“, положителен в „приходите от една нощувка“ и положителни „приходи от налична стая“ – характерна комбинация за областите Кърджали, Шумен, Търговище и Добрич;
- положителен абсолютен прираст в „заетостта“, отрицателен в „приходите от една нощувка“ и отрицателни „приходи от налична стая“ – характерна комбинация за област Монтана;
- отрицателен абсолютен прираст при „заетостта“, отрицателни „приходи от една нощувка“ и отрицателни „приходи от налична стая“ – характерна комбинация за област Плевен и
- отрицателен абсолютен прираст в „заетостта“, положителен в „приходите от една нощувка“ и отрицателни „приходи от налична стая“ – характерна комбинация за област Ямбол.

Всяка една от комбинациите може да бъде обяснена в голяма степен от управленската политика на местата за настаняване и доколко тази политика е адекватна на спецификата на вида туризъм – ваканционен, бизнес, балнеоложки, спа и др. „Природното и културното наследство на България дава възможности за развитие на нови и перспективни видове туризъм и туристически продукти, като културен, екологичен,

селски и приключенски туризъм“ (Янева & Бойчева, 2017, с. 66). Наличието на горепосочените комбинации на въздействие на факторите „заетост“ и „приходи от една нощувка“ върху изменението на показателя „приходи от налична стая“ е свидетелство за различни управленски похвати, различна маркетингова политика и различна реакция на променящата се бизнес среда.

Проведеният анализ позволява да се открояят следните по-значими изводи:

- През периода 2014-2018 г. се наблюдава процес на диференциация на областите в страната по показателя „приходи от налична стая“ (revenue per available room - RevPAR).
- През 2018 г. София-столица по категоричен начин реализира най-висок „приход от налична стая“ в страната от 77.8 лв., обусловен от относително високата степен на „заетостта“ и най-високите „приходи от една нощувка“ в страната.
- Областите Бургас, Добрич и Варна формират група с близки стойности на “приходите от налична стая“ между 50.9 и 57.2 лева.
- Обособяването на различните групи от области в страната по „приходи от налична стая“ е функция от различни комбинации на промени, осъществяващи се в равнището на факторите „заетост“ и „приходи от една нощувка“.
- По недвусмислен начин се установява, че съществуват сериозни резерви за повишаване на приходите от нощувки чрез провеждане на политика, съобразена с тенденциите и конюнктурата на туристическия пазар.

ЛИТЕРАТУРА

Божинова, Тодорова, Павлов & Вълкова. (2018). Състояние, проблеми и перспективи пред предприемачеството в сферата на туризма в България, *Алманах „Научни изследвания“*, том 25 част II, ISSN: 1312-3815, с. 111-112.

Вараджакова, Д., (2015). Ревеню мениджмънт в туризма, Авангард Прима, ISBN: 978-619-160-572-9.

Великова, Е. (2018) Анализ на икономическото развитие на туризма – слабости, предизвикателства, решения, *Предприемачество,* бр. 1, ISSN: 1314-9598; 2367-7597, с. 64-77.

Дъбева, Т. & Луканова, Г., (2016). Ролята на хотелиерската суперструктура за развитие на алтернативни видове туризъм, *Аграрен университет – Пловдив, Научни трудове*, т. LX, кн. 1, с. 35.

Иванова, П. (2015a). Анализ на туристическите посещения в България в контекста на носещия капацитет на дестинацията, *Народностопански архив*, бр.4, ISSN (print): 0323-9004, ISSN (online): 2367-9301, с. 40.

Иванова, П. (2015b). Изследване на състоянието и използването на туристическата леглова база в България, *Статистика,* бр.3,. ISSN: 2367-5489, с. 5.

Илиева, Л. (2018). Преимущества за туристическите предприятия от сертифицирането им по ISO 9001, *Алманах „Научни изследвания“*, том 25 част II, ISSN: 1312-3815, с. 340.

Николова, И., (2018). Аналитични възможности на основните показатели в хотелиерската индустрия, *Икономически и социални алтернативи*, бр. 3, ISSN (print): 1314-6556, ISSN (online): 2534-8965, с. 71-82, Retrieved July 10, 2019 from https://www.unwe.bg/alternativi/bg/journalissues/article/9604

Янева, М. & Бойчева, Х., (2017). Приложение и значение на корпоративната социална отговорност в туристическите предприятия за развитието на туризма и повишаване на конкурентоспособността му, *Икономически и социални алтернативи*, бр. 3, ISSN (print): 1314-6556, ISSN (online): 2534-8965, с. 66. Retrieved July 1, 2019 from https://www.unwe.bg/alternativi/bg/journalissues/article/ 11566.